Biró Z. Zoltán

Vidékfejlesztési folyamatok, forrásbevonás

Egy térség forrásbevonó képessége nagymértékben összefügg az adott térségben lezajlott sikeres projektek arányával. Önmagában a forrásbevonó képesség nem tudja garantálni a projektek sikerességét. Azonban ha egy térségben fokozatosan növekedik azon szereplők száma, akik pályázati pénzeket tudnak behozni, akkor számszerűen elvileg nagyobb az esély arra, hogy sikeres projektek (is) szülessenek. Jelen összefoglaló vázlatos bemutatása annak, hogy a projekt alapú fejlesztési lehetőségek megjelenésétől Hargita megyében miképpen alakult ki és változott a forrásbevonásra képes intézmények, csoportok szerepe. A forrásbevonás térségenként és községenként másként és másként alakult az elmúlt időszak folyamán, s a forrásbevonás lokális gyakorlatának elemzése is fontos feladat a sikeres gyakorlat körülményeit feltérképező terepmunka során. Az alábbiakban megfogalmazott szempontok ezt a munkát igyekeznek segíteni.

Elsőként azt vesszük számba, hogy melyek azok a szereplők és intézmények, amelyek lokális szinten forrásbevonó képességgel rendelkeznek. Utána röviden megvizsgáljuk, hogy a térségben lezajlott projektek jellege miképpen változott az utóbbi két évtizedben.

Megkérdőjelezhetetlen tény, hogy a lokalitást véve alapul, a legfontosabb forrásbevonó szereplő a helyi önkormányzat. Előre láthatólag még jó pár évnek kell ahhoz eltelnie, hogy a fenti állítást át kelljen fogalmazni. A projektalapú fejlesztési lehetőségek megjelenésével egyidőben lokális léptékben majdnem kizárólag csak a helyi polgármesteri hivatalok rendelkeztek azokkal az alapvető képességekkel, amelyekkel a költségvetési kereten kívüli, elsősorban az állam vagy a Hargita Megye Tanácsa által meghirdetett forrásokra sikeresen pályázhattak. Ugyanakkor azt is meg kell itt jegyezni, hogy a projektalapú támogatások első fázisában túlnyomóan olyan pályázati lehetőségek voltak, amelyek a rendszerváltás előtti időszakban felhalmozott civilizációs lemaradások pótlására irányultak. Ilyen jellegű projektek voltak a községi utak leaszfaltozása, épületfeljavítások (Polgármesteri Hivatal épülete, kultúrház, iskolák, óvodák, stb.), alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása (vezetékes vízhálózat és csatornarendszer

kiépítése, elektromos hálózatok bővítése, földgázzal való ellátás biztosítása, stb.), közterületek felújítása.

Hargita megyében a helyi fejlesztési folyamat első fontos állomása a kistérségek megjelenése volt. Az 1996-ban megalakult kistérségek országos szinten is kiemelkedő eredményt jelentettek, hiszen hasonló jellegű folyamattal még hosszú évekig nem lehetett találkozni. A kistérségekkel együtt megjelentek a kistérségi menedzserek, akiket magyarországi és helyi szakemberek segítettek abban, hogy megfelelő szakmai felkészültséggel vágjanak neki ennek a teljesen új és szokatlan tevékenységnek. A kistérségi szerveződések létrejöttével Hargita megyében megjelent a helyi önkormányzatoktól részben független és nem kizárólag lokális érdekeket képviselő, forrásbevonó képességgel rendelkező struktúra. Ezzel egyidőben lehetővé vált a lokalitáson túlmutató elképzelések, tervek és projektek megjelenése. Habár mind a mai napig a lokalitást meghaladó projektek nem tudtak igazán teret hódítani, a megyei léptékű forrásbevonási lehetőségek terén a kistérségi aspektus jelentette az első komoly elmozdulást. A kistérségi folyamat a megalakulását követően számos változást mutatott. Egyes kistérségek átalakultak vagy újraalakultak, községek léptek ki és léptek be. Ez az átalakulási folyamat ma is tart, ami nagymértékben befolyásolja a lokális léptékű projektek kialakulásának lehetőségét is.

A polgármesteri hivatalok és a kistérségek mellett napjainkban forrásbevonási potenciálként egyre nagyobb szerepet töltenek be a civil szervezetek. Jelenleg elsősorban városi környezetben találunk olyan civil szervezeteket, amelyek tevékenység, integráltság és humán erőforrás terén képesek arra, hogy folyamatos pályázási gyakorlatot működtessenek. Rurális környezetben a civil szervezetek jóval kisebb számban és jóval kisebb hatékonysággal tudnak működni, de itt is találhatunk pozitív példákat. Tény, hogy a civil szektorban még számos olyan terület van, ahol nem alakult ki a civil érdekképviselet, és előre láthatólag ezt a hiányt a térség nem tudja rövid távon ledolgozni.

A térség forrásbevonó képességének növekedésében napjainkban egyre hangsúlyosabban jelennek meg azok a cégalapon szerveződő tevékenységek, amelyek kifejezetten pályázatírással, illetve a pályázati alapú működés népszerűsítésével foglalkoznak. Mivel a projektosztálynak ez a szegmense nemrég jelent meg hangsúlyosabban a térségben, egyelőre több szempontból sem tudja hatékonyan ellátni a feladatát. Az egyik legfontosabb tényező a tevékenységükkel szembeni bizalomhiány, amit csak hosszú évek alatt lehet majd kezelni. Ugyanakkor a

pályázatíró cégek jelenlegi kapacitása még nem tudja teljes egészében kiszolgálni a térségi igényeket. Mindezek ellenére a consulting típusú tevékenység fokozatos terjedése előre láthatólag komoly változást fog eredményezni a forrásbevonási kapacitás terén, mivel zömében olyan struktúrákat szolgálnak ki, ahol a pályázaton alapuló forrásbevonási tevékenységhez szükséges erőforrások teljes egészében nem találhatóak meg.

A forrásbevonási képességek alakulásában jelentős szerepet töltenek be a nemrég megalakult LEADER térségek. Eredményeik meghatározó részét a korábbi kistérségi folyamatnak köszönhetik. A LEADER típusú pályázatok több szempontból is új színfoltot jelentenek a projektalapú gondolkodás meghonosodásában. Elsősorban meg kell említeni azt a tényt, hogy a LEADER pályázati lehetőségek révén számos olyan szereplő kipróbálta a pályázati alapú fejlesztést, akik számára egyébként erre nem lett volna lehetőség. A LEADER pályázatok kapcsán fiatal gazdálkodók, eddig kizárólag helyi forrásból finanszírozott önkéntes tevékenységek, kisebb cégek, civil szervezetek kaptak reális pályázási lehetőségeket. A LEADER alapvető célja ugyanis az volt, hogy a térségben lehetőség szerint minél több szereplő bekapcsolódjon ebbe a folyamatba. Ennek ellenére a LEADER alapú pályázatok első szakaszában még mindig az önkormányzatok pályázatai dominálnak, de mindenképpen hangsúlyozni kell, hogy a civil és gazdasági szektor pályázási gyakorlatának megalapozásában a LEADER térségek komoly lépéseket tettek. Másodsorban a LEADER stratégiák támogatták a már működő tevékenységeket, de ezzel párhuzamosa lehetőséget kínáltak újak elindulására is. Mivel zömében az eddig megszokotthoz képest kisebb összegű pályázatokról van szó, térségi léptékben nagyszámú szereplőhöz tudtak eljutni, és a térség több szegmensét is meg tudták mozgatni. Amennyiben a jövőben lehetőség lesz ennek a struktúrának a fenntartására, a LEADER fokozatosan növekvő szerepet fog jelenteni a pályázati alapú fejlesztési gyakorlat elterjedésében.

A forrásbevonó képességgel rendelkező struktúrák számbavétele után vizsgáljuk meg röviden, hogy az elmúlt két évtizedben hogyan alakult a pályázatok jellege a térségben. Ahogyan azt már korábban említettük, a pályázati alapon történő fejlesztési lehetőségek megjelenése majdnem kizárólag olyan pályázatokat jelentett, amelyek infrastrukturális jellegű beruházásokat támogattak. Természetesen ezen pályázatok jellegéből kifolyólag a megpályázott összegek igen jelentősek voltak. Nem lehet és nem is kell vitatni az infrastrukturális beruházások fontosságát és szükségszerűségét. Azonban ezek kizárólagossága több olyan következménnyel jár, amely jelentős hatással van az aktuális pályázati gyakorlatra és a pályázatokkal

kapcsolatos szemléletmód jelenlegi helyzetére. Az első hatás szoros összefüggésben van a pályázati úton megszerzett támogatás összegével. A korábbi gyakorlat eredménye, hogy egy pályázat akkor számít fontosnak, akkor számít a szó szoros értelmében pályázatnak, ha azzal a pályázó jelentős összeghez jut. Mivel számos esetben a jelenlegi forrásbevonási metódus a megpályázott összegtől függetlenül majdnem ugyanannyi adminisztratív munkát feltételez, ezért a pályázásra hajlamos szervezetek nem tekintenek egyenértékűen a kisebb és nagyobb értékű pályázatokra, függetlenül attól, hogy az adott település vagy térség érdekei melyik pályázatot igénylik jobban. Ez az egyik oka annak, hogy térségi léptékben a kisebb értékű pályázatok népszerűsége eléggé alacsony, elsősorban azon szervezetek esetében, amelyek viszonylag kis pályázatírási, menedzselési gyakorlattal rendelkeznek.

A korábbi pályázási gyakorlat másik hatása a pályázatokkal kapcsolatos szemléletmódban rejlik. Az infrastrukturális jellegű pályázatok kezelése a térségi szereplők számára egyértelmű volt. A megpályázott összeget a kiírásnak megfelelően elköltötték, megtörtént a beruházás, ami mindenki számára látható volt, de a pályázónak nem kellett figyelmet fordítania az eredmények népszerűsítésére. Dominánsan azért, mert ez nem is képezte a pályázat részét. A soft típusú projektek megjelenése viszont már megkövetelte ezt a kompetenciát is, ugyanakkor a pályázatok eredményének fenntarthatósága, a továbblépési lehetőségek kihasználása szorosan összefüggött a marketing és menedzsment kérdésekkel, az ilyen jellegű tevékenységekkel. Összességében kijelenthetjük, hogy térségünk ezen a téren még a tanulási fázisban van, és ez a tényező is hozzájárul ahhoz, hogy a nem infrastrukturális jellegű pályázatok iránti érdeklődés csak lassan növekszik.

Végül, de nem utolsósorban meg kell említeni a térségi pályázási gyakorlat ad-hoc jellegét. Ennek értelmében a térségben születő pályázatok a megjelenő kiírásokra termelődő reakciók. Vagyis arra pályázunk, amire kiírás van, és ez természetesen nem mindig esik egybe a helyi igényekkel és/vagy prioritásokkal. Habár megyei léptékben számos helyi, kistérségi, térségi stratégia készült, és a jelenlegi fejlesztési időszakra vonatkozó fejlesztési dokumentumok is készülőben vannak, még előre láthatólag továbbra is a korábbi gyakorlat lesz az uralkodó, miszerint akkor készítünk pályázatot, amikor tudjuk, hogy az adott pályázati forrás nemsokára elérhető lesz.